

Chương 9: PHÂN PHỐI GÁNH NẶNG VỀ THUẾ

- 9.1. Khái niệm và cách đo lường
- 9.2. Phân phối gánh nặng thuế trên thị trường cạnh tranh hoàn hảo
- 9.3. Phân phối gánh nặng thuế trên thị trường độc quyền
- 9.4. Những yếu tố tác động đến việc phân phối gánh nặng thuế

KHÁI NIỆM VÀ CÁCH ĐO LƯỜNG

- Khái niệm: Phân tích tác động của thuế nhằm chỉ ra ai thực sự là người chịu gánh nặng thuế? Gánh nặng thuế thực sự phân chia như thế nào giữa những người có liên quan.
- Người nộp thuế danh nghĩa theo luật định có thể không phải là người thực sự chịu gánh nặng thuế nếu anh ta có thể dịch chuyển gánh nặng thuế cho người khác.
- Ví dụ: Giả sử trước khi có thuế, P một chai bia là 5000đ. CP đánh thuế bia với mức thuế 3000đ/chai. Người nộp thuế theo luật định là người bán hàng. Sau thuế P bia tăng thành 8000đ/chai. Trong TH này, NTD mới thực sự là người chịu toàn bộ mức thuế 3000đ/chai.
- Nếu P sau thuế chỉ là 7000đ/chai. Gánh nặng thuế được chia: NTD: 2000đ/chai; NSX (bán hàng): 1000đ/chai

PHÂN PHỐI GÁNH NẶNG THUẾ TRÊN THỊ TRƯỜNG CTHH

- Đường cầu: $Q_d = f(P_d)$
- Đường cung: $Q_s = f(P_s)$
- Nếu P_0 , Q_0 là mức giá, và sl cân bằng trước thuế, chúng là nghiệm của hệ pt: $Q_d = Q_s$

$$P_d = P_s$$

- Nếu chính phủ đánh thuế khối lượng T /đơn vị hàng hóa, P_1 & Q_1 là P , Q cân bằng sau thuế, chúng phải thỏa mãn:

$$\begin{aligned} Q_d &= Q_s \\ P_d &= P_s + T \end{aligned}$$

- $\Delta P = P_1 - P_0$ gánh nặng thuế/đơn vị hh mà NTD chịu
- $T - \Delta P$: gánh nặng thuế/đơn vị hh mà NSX chịu

PHÂN PHỐI GÁNH NẶNG THUẾ TRÊN THỊ TRƯỜNG CTHH

- Câu hỏi: PPGNT phụ thuộc vào cái gì? Khi nào thì gánh nặng thuế rơi chủ yếu vào NTD? NSX?
- Trả lời: Tùy thuộc vào độ co giãn theo giá của cầu (e_d) và của cung (e_s). Nếu $|e_d| > e_s$ gánh nặng thuế sẽ rơi vào người tiêu dùng ít hơn và ngược lại.
- Trường hợp đặc biệt: 1. Nếu $e_d = -\infty$ hoặc $e_s = 0$, gánh nặng thuế rơi hoàn toàn vào NTD? NSX?
- 2. $e_d = 0$ hoặc $e_s = \infty$, gánh nặng thuế rơi hoàn toàn vào NTD? NSX?
- Thực chất của nguyên tắc: Người càng linh hoạt, càng dễ dàng điều chỉnh được hành vi của mình để thích ứng với thuế sẽ càng ít chịu gánh nặng thuế. => KL tổng quát hơn?

Trường hợp thuế giá trị

- Thuế giá trị (ad valorem): thuế được xác định theo tỷ lệ phần trăm cố định của giá trị hàng hóa.
- Giả sử P_d là giá cuối cùng mà NTD phải trả, còn t là thuế suất tính theo doanh thu. Khi bán được 1 đơn vị hàng hóa, NSX phải nộp lượng thuế là: $T_{gt} = t.P_d$. Mức giá sau thuế mà người sản xuất thực sự nhận được là: $P_s = P_d - T_{gt} = P_d (1 - t)$
- Hệ phương trình cân bằng sau thuế gt là: $Q_d = Q_s$; và $P_s = P_d (1 - t)$
- Thiết kế tương đương: $T_{kl} = T_{gt} = t.P_d$

THUẾ ĐÁNH VÀO NGƯỜI TIÊU DÙNG

- Câu hỏi: Việc thiết kế để người tiêu dùng là người nộp thuế có khác gì để người sản xuất là người nộp thuế?
- Quy định danh nghĩa ai là người nộp thuế không quan trọng. Sự PPGNT không phụ thuộc vào quy định này mà chỉ phụ thuộc vào e_d và e_s .
- Khi NSX phải nộp thuế: giá mà anh ta nhận được:

$$P_s = P_d - T_{kl}$$

- Khi NTD phải nộp thuế, anh ta chỉ quan tâm đến giá sau thuế mà mình phải trả (P_d) chứ không phải giá mà NSX đòi (P_s). Mức giá đó là $P_d = P_s + T_{kl}$. Trong cả hai trường hợp, hệ pt cân bằng sau thuế là như nhau.
- Giải thích bằng đồ thị.

VẬN DỤNG

- Đánh thuế cao vào hàng hóa thiết yếu, ai là người chịu gánh nặng thuế chủ yếu? NSX? NTD?
- Đánh thuế cao vào hàng hóa xa xỉ, ai là người chịu gánh nặng thuế chủ yếu? NSX? NTD?
- Vì mục tiêu phân phối lại, có nên đánh thuế cao vào thuốc chữa bệnh?
- Các thiết kế thuế bảo trợ xã hội (thuế hưu trí) khác nhau: ví dụ 5% tiền lương do NLĐ nộp và 15% tiền lương do người sử dụng LĐ nộp / hoặc 10% tiền lương do NLĐ nộp và 10% tiền lương do người sử dụng LĐ nộp có dẫn đến các kết quả khác nhau?

PHÂN PHỐI GÁNH NẶNG THUẾ TRÊN THỊ TRƯỜNG ĐỘC QUYỀN

- Lựa chọn của nhà độc quyền trước thuế: $MC = MR$
- Lựa chọn của NĐQ sau thuế KL: $MC + T_{kl} = MR$
hay $MC = MR - T_{kl}$
- Lựa chọn của NĐQ sau thuế giá trị: $MC = MR(1-t)$
- Các yếu tố ảnh hưởng đến sự phân phối gánh nặng thuế:
 - + Độ dốc của đường MC: MC càng dốc đứng, gánh nặng thuế càng rơi nhiều hơn vào NSX
 - + MC nằm ngang & Đường cầu tuyến tính: gánh nặng thuế phân chia đều giữa NSX và NTD.
 - MC nằm ngang & Đường cầu có độ co giãn là hằng số: NTD chịu hơn 100% thuế.

Thuế khối lượng và thuế giá trị trong trường hợp độc quyền

- Nếu thiết kế một loại thuế KL và thuế GT sao cho ảnh hưởng của chúng đến kết cục thị trường (P & Q trên thị trường), thuế giá trị sẽ đem lại nguồn thu nhiều hơn cho chính phủ.

CM: G/ sử P_1 & Q_1 là giá và lượng sau thuế. Ta có:

$$MC(Q_1) = MR(Q_1) - T_{kl} = MR(Q_1)(1 - t)$$

$$\Rightarrow T_{kl} = t \cdot MR(Q_1) < t \cdot P_1$$

$$\Rightarrow T_{kl} \cdot Q_1 < t \cdot P_1 \cdot Q_1 \text{ (đpcm)}$$

- Tương tự: Nếu thiết kế một loại thuế KL và thuế GT đem lại nguồn thu cho chính phủ là như nhau, thuế GT sẽ làm giảm sản lượng ít hơn thuế khối lượng.

TRƯỜNG HỢP ĐỘC QUYỀN NHÓM

- Chưa có lý thuyết nào giải thích rõ và đưa ra được dự đoán về tác động phân phối thuế trong t/h độc quyền nhóm.
- Có hai khả năng: các hãng cầu kết được với nhau, và cùng đồng loạt tăng giá để phản ứng với thuế => tác động phân phối GN thuế như t/h độc quyền.
- + Các hãng cạnh tranh, không cầu kết với nhau: từng hãng khó tăng giá để phản ứng với thuế => gánh nặng thuế rơi nhiều hơn vào NSX

CÁC YẾU TỐ ẢNH HƯỞNG ĐẾN PHÂN PHỐI GÁNH NẶNG THUẾ

- Tác động cân bằng cục bộ của thuế khác tác động cân tổng thể của thuế.
 - Phân tích CB cục bộ: giả định sự thay đổi trạng thái CB do thuế trên một thị trường không ảnh hưởng qua lại với trạng thái CB của các thị trường khác.
 - Phân tích CB tổng thể: thuế đánh vào hàng hóa A làm thay đổi trạng thái CB trên thị trường A \Rightarrow thay đổi CB của các thị trường có liên quan. \Rightarrow GN thuế “lan tỏa” sang các thị trường khác
- Tác động của thuế trong ngắn hạn khác với tác động trong dài hạn: trong dài hạn nói chung cầu và cung thường co giãn hơn so với ngắn hạn.

CÁC YẾU TỐ ẢNH HƯỞNG ĐẾN PHÂN PHỐI GÁNH NẶNG THUẾ

- Tác động của thuế trong nền kinh tế mở khác với trong nền kinh tế đóng: trong nền kinh tế mở, cung về các yếu tố sản xuất thường co giãn hơn
- Sự thay đổi thuế thường gắn với sự thay đổi trong các chính sách khác. Những thay đổi kèm theo đó cũng ảnh hưởng đến kết quả phân phối gánh nặng thuế.
- Khi CP tăng một loại thuế, nó hoặc i) giảm một loại thuế khác; ii) giảm vay nợ của chính phủ; iii) tăng chi tiêu CP